Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

16. juuli 2015*

Konkurents — ELTL artikkel 102 — Standardi rakendamiseks olulise patendi omanikust ettevõtja, kes on võtnud standardiorganisatsiooni ees kohustuse anda litsentse kolmandatele isikutele õiglastel, mõistlikel ja mittediskrimineerivatel ehk nn FRAND- (fair, reasonable and non-discriminatory) tingimustel — Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine — Patendiõiguste rikkumise hagi — Rikkumise lõpetamise nõue — Kauba tagasivõtmise nõue — Raamatupidamisandmete esitamise nõue — Kahju hüvitamise nõue — Standardi rakendamiseks olulise patendi omaniku kohustused

Kohtuasjas C-170/13,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Landgericht Düsseldorf'i (Saksamaa) 21. märtsi 2013. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 5. aprillil 2013, menetluses

Huawei Technologies Co. Ltd

versus

ZTE Corp.,

ZTE Deutschland GmbH,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja president T. von Danwitz, kohtunikud C. Vajda, A. Rosas, E. Juhász ja D. Šváby (ettekandja),

kohtujurist: M. Wathelet,

kohtusekretär: ametnik K. Malacek,

arvestades kirjalikus menetluses ja 11. septembri 2014. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— Huawei Technologies Co. Ltd, esindajad: *Rechtsanwältin* C. Harmsen, *Rechtsanwältin* S. Barthelmess, *Rechtsanwältin* J. Witting, *avocat* D. Geradin ja *advocaat* M. Dolmans,

— ZTE Corp. ja ZTE Deutschland GmbH, esindaja: *Rechtsanwältin* M. Fähndrich,

— Madalmaade valitsus, esindajad: M. Bulterman, C. Schillemans ja B. Koopman,

— Portugali valitsus, esindajad: L. Inez Fernandes ja S. Oliveira Pais,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

— Soome valitsus, esindaja: J. Heliskoski,

— Euroopa Komisjon, esindajad: F. W. Bulst, A. Dawes ja F. Ronkes Agerbeek,

olles 20. novembri 2014. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb ELTL artikli 102 tõlgendamist.

2 Eelotsusetaotlus esitati Huawei Technologies Co. Ltd (edaspidi „Huawei Technologies”) ja ZTE Corp-i ja ZTE Deutschland GmbH (edaspidi „ZTE”) vahelises kohtuvaidluses, mille ese on standardiorganisatsiooni kehtestatud standardi rakendamiseks olulise patendi (*standard-essential patent*, edaspidi „SEP”) rikkumine.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

3 Euroopa patentide väljaandmise konventsiooniga, millele kirjutati alla Münchenis 5. oktoobril 1973 ja mis jõustus 7. oktoobril 1977, (põhikohtuasja asjaolude suhtes kohaldatavas redaktsioonis; edaspidi „patendikonventsioon”) luuakse, nagu on sätestatud selle artiklis 1, „osalisriikide ühine õigussüsteem leiutispatentide väljaandmiseks”.

4 Kui Euroopa patendi väljaandmist käsitlevad ühised eeskirjad välja arvata, kohaldatakse Euroopa patendi suhtes selle osalisriigi õigusnorme, kellele patent välja anti. Selle kohta näeb patendikonventsiooni artikli 2 lõige 2 ette järgmist:

„Euroopa patendil on osalisriigis, kelle suhtes see on välja antud, samasugune toime ning ta allub samadele tingimustele, mis selle riigi siseriiklik patent […]”

5 Konventsiooni artikli 64 lõigetega 1 ja 3 on Euroopa patendi omanikule tulenevate õiguste osas sätestatud:

„(1) [Euroopa patent] tagab alates patendi väljaandmise teate avaldamisest […] selle omanikule igas osalisriigis, kelle suhtes patent on välja antud, samad õigused, mis talle annab selles riigis väljaantud siseriiklik patent.

[…]

(3) Euroopa patendi rikkumise korral rakendatakse siseriiklikku õigust.”

Liidu õigus

6 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta (ELT L 157, lk 45; ELT eriväljaanne 17/02, lk 32) põhjendustes 10, 12 ja 32 on märgitud järgmist:

„(10) Käesoleva direktiivi eesmärk on ühtlustada liikmesriikide seadustikke, et tagada siseturul kõrge, võrdväärne ning ühetaoline kaitsetase.

[…]

(12) Käesolev direktiiv ei mõjuta konkurentsieeskirjade rakendamist, eriti asutamislepingu artikleid 81 ja 82. Käesolevas direktiivis sätestatud meetmeid ei tohi kasutada konkurentsi piiramiseks ebasobival viisil, mis on vastuolus asutamislepinguga.

[…]

(32) Käesolevas direktiivis austatakse põhiõigusi ja järgitakse iseäranis Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga [(edaspidi „harta”)] tunnustatud põhimõtteid. Eelkõige püütakse käesoleva direktiiviga tagada […] harta artikli 17 lõikes 2 sätestatud intellektuaalomandi õiguste täielik austamine.”

7 Direktiivi artikkel 9 „Ajutised ja ennetavad meetmed” näeb lõikes 1 ette:

„Liikmesriigid tagavad, et kohtuasutused võivad hageja palvel:

a) esitada väidetava rikkuja vastu ennetava kohtuliku tõkendi, et vältida mis tahes peatset intellektuaalomandi õiguste rikkumist […]

[…]”

8 Direktiivi artikkel 10 „Parandusmeetmed” näeb lõikes 1 ette:

„Liikmesriigid tagavad, et pädevad kohtuasutused võivad hageja palvel nõuda vastavate meetmete rakendamist, arvestades intellektuaalomandi õigusi rikkuvaid kaupu, ilma et see piiraks õiguste valdajale rikkumisega tekitatud kahjutasude kohaldamist ning ilma mis tahes hüvitiseta ja asjakohastel juhtudel arvestades nimetatud kaupade esialgsel loomisel või valmistamisel kasutatud materjale ja seadmeid. Sellised meetmed sisaldavad:

a) kaupade tagasivõtmist turustuskanalitest;

b) kaupade lõplikku eemaldamist turustuskanalitest

või

c) kaupade hävitamist.”

Saksa õigus

9 Tsiviilseadustiku (Bürgerliches Gesetzbuch) §-s 242 „Heas usus täitmine” on sätestatud, et võlgnik peab kohustuse täitma vastavalt hea usu nõudele, arvestades äritavasid.

10 Patendiseaduse (Patentgesetz, *Bundesgesetzblatt*, edaspidi „*BGBl.*”, 1981 I, lk 1, viimati muudetud 24. novembri 2011. aasta seaduse (*BGBl.* 2011 I, lk 2302) §-ga 13) § 139 lõike 1 näeb ette:

„Kahju kannatanu võib rikkumise kordumise ohu korral esitada rikkumise lõpetamise nõude iga isiku vastu, kes kasutab patendiga kaitstud leiutist § 9–13 rikkudes. See õigus on tal ka siis, kui esineb esmakordse rikkumise oht.”

11 26. juuni 2013. aasta konkurentsipiirangute vastase seaduse (Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen, *BGBl.* 2013 I, lk 1750) § 19 ja § 20 keelavad turgu valitseva seisundi kuritarvitamise ühe või mitme ettevõtja poolt.

ETSI normid

12 Euroopa Telekommunikatsioonistandardite Instituut (edaspidi „ETSI”) on organ, mille eesmärk on ETSI kodukorra (ETSI Rules of Procedure) 6. lisa „ETSI intellektuaalomandi poliitika” („ETSI Intellectual Property Rights Policy”) artikli 3 lõike 1 kohaselt kehtestada Euroopa telekommunikatsioonisektori tehnilistele eesmärkidele kohandatud standardid ning vähendada ohtu ETSI, tema liikmete ja ETSI standardeid kohaldavate kolmandate isikute jaoks, et standardite koostamise, vastuvõtmise ja kohaldamise investeeringud lähevad kaotsi nende standardite kohaldamiseks olulise intellektuaalomandi kättesaamatuse tõttu. Selleks on nimetatud lisa eesmärk saavutada tasakaal standardimisvajaduste vahel avalikuks kasutamiseks telekommunikatsioonisektoris ja intellektuaalomandi õiguste valdajate õiguste vahel.

13 Nimetatud lisa artikli 3 lõikes 2 on sätestatud, et intellektuaalomandi õiguste valdajatele tuleb nende intellektuaalomandi kasutamise korral maksta piisavat ja õiglast hüvitist.

14 Sama lisa artikli 4 lõike 1 kohaselt peab iga ETSI liige eeskätt niisuguse standardi koostamise ajal, mille arendamises ta osaleb, võtma vajalikud meetmed, et teavitada ETSI-d võimalikult ruttu oma intellektuaalomandi õigustest, mis on standardi rakendamiseks olulised.

15 ETSI kodukorra 6. lisa artikli 6 lõikes 1 on sätestatud, et kui ETSI-d teavitatakse standardi rakendamiseks olulisest intellektuaalomandi õigusest, palub ETSI peadirektor viivitamata selle õiguse valdajal võtta kolme kuu jooksul tühistamatu kohustus olla valmis andma seoses selle intellektuaalomandi õigusega litsentse õiglastel, mõistlikel ja mittediskrimineerivatel ehk nn FRAND- (*fair, reasonable and non-discriminatory*) tingimustel.

16 Selle lisa artikli 6 lõike 3 kohaselt otsustab ETSI, kas seni, kuni sellist kohustust ei ole võetud, tuleb standardi asjassepuutuvate osade tööd peatada.

17 Lisa artikli 8 lõikes 1 on ette nähtud, et kui intellektuaalomandi õiguse valdaja keeldub võtmast seda kohustust, uurib ETSI, kas on olemas alternatiivne tehnoloogia, ning kui seda ei ole, lõpetatakse kõnealuse standardi vastuvõtmisega seotud tööd.

18 ETSI kodukorra 6. lisa artikli 14 kohaselt on selle lisa sätete mis tahes rikkumine mõne ETSI liikme poolt ETSI ees võetud kohustuste rikkumine.

19 Selle lisa artikli 15 lõike 6 kohaselt loetakse intellektuaalomandi õigus oluliseks eeskätt siis, kui tehnilistel põhjustel ei ole võimalik standardile vastavaid tooteid toota seda õigust rikkumata (edaspidi „oluline patent”).

20 ETSI ei kontrolli siiski selle intellektuaalomandi õiguse kehtivust ega olulisust, mille kasutamise vajadusest üks tema liige on teda teavitanud. Samuti ei ole selles lisas määratletud mõistet „litsents FRAND-tingimustel”.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

21 Telekommunikatsioonisektoris ülemaailmselt tegutsev äriühing Huawei Technologies on eeskätt Euroopa patendi EP 2 090 050 B 1 „Meetod ja seadmed sünkroniseerimissignaali loomiseks vahendussüsteemis” (edaspidi „patent 2 090 050 B 1”) omanik, mille väljastas Saksamaa Liitvabariik, kes on patendikonventsiooni osaline.

22 Huawei Technologies teavitas 4. märtsil 2009 ETSI-d sellest patendist kui standardi „Long Term Evolution” rakendamiseks olulisest patendist. Ta kohustus samas andma kolmandatele isikutele litsentse FRAND-tingimustel.

23 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib selle kohta eelotsusetaotluses, et nimetatud patent on selle standardi rakendamiseks oluline, mis tähendab, et kõik isikud, kes kasutavad seda standardit, kasutavad tingimata ka selle patendi teavet.

24 Ajavahemikul 2010. aasta novembrist kuni 2011. aasta märtsi lõpuni arutasid Huawei Technologies ja äriühing ZTE Corp., mis kuulub telekommunikatsioonisektoris ülemaailmselt tegutsevasse ettevõtjate kontserni ja turustab Saksamaal nimetatud standardiga seotud tehnoloogiaga tooteid, eeskätt patendi EP 2 090 050 B 1 rikkumise ja nende toodete kohta FRAND-tingimustel litsentsilepingu sõlmimise võimaluse üle.

25 Huawei Technologies nimetas summa, mida ta litsentsitasuna mõistlikuks pidas. ZTE Corp. taotles omakorda ristlitsentside väljastamist. Ühelegi litsentsilepingu pakkumusele siiski nõustumust ei antud.

26 Seega turustab ZTE standardi „Long Term Evolution” alusel töötavaid tooteid, kasutades sel moel patenti EP 2 090 050 B 1 Huawei Technologies’ele litsentsitasu maksmata ning toimunud kasutamisest ammendavalt aru andmata.

27 Huawei Technologies esitas 28. aprillil 2011 patendikonventsiooni artikli 64 ja patendiseaduse (viimati muudetud 24. novembri 2011. aasta seaduse §-ga 13) § 139 ja järgmiste paragrahvide alusel eelotsusetaotluse esitanud kohtule ZTE vastu patendiõiguste rikkumise hagi, et nõuda rikkumise lõpetamist, raamatupidamisandmete esitamist, kauba tagasivõtmist ja kahju hüvitamist.

28 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et põhikohtuasja lahend sõltub sellest, kas Huawei Technologies’e esitatud hagi kujutab endast turgu valitseva seisundi kuritarvitamist viimase poolt. Ta märgib nii, et rikkumise lõpetamise nõude rahuldamata jätmiseks eeskätt ELTL artikli 102 alusel oleks võimalik tugineda litsentsi andmise kohustusele, kui asuda seisukohale, et Huawei Technologies kuritarvitas hagi esitades oma turgu valitsevat seisundit, kusjuures asjaolu, et Huawei Technologies’el on turgu valitsev seisund, ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul vaidlustatud.

29 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib siiski, et selle kindlaks tegemiseks, millal SEP omanik rikub rikkumise lõpetamise nõuet esitades ELTL artiklit 102, on võimalikud eri lähenemisviisid.

30 Selles osas märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et ELTL artikli 102, 26. juuni 2013. aasta konkurentsipiirangute vastase seaduse § 20 lõike 1 ja tsiviilseadustiku § 242 alusel leidis Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim kohus) oma 6. mai 2009. aasta otsuses Orange Book (KZR 39/06), et patendiomanik, kes esitab patendiõiguste rikkumise lõpetamise nõude, samas kui kostjal on õigus taotleda selle patendi kasutamiseks litsentsi, kuritarvitab oma turgu valitsevat seisundit vaid teatavatel tingimustel.

31 Esiteks peab kostja olema hagejale teinud tingimusteta ettepaneku litsentsilepingu sõlmimiseks, mis ei tohi piirduda üksnes patendi rikkumiste juhtudega, kusjuures kostja peab end pidama pakkumusega seotuks ning hageja peab sellele andma oma nõustumuse, kui pakkumuse tagasilükkamine takistaks ebaõiglaselt kostja tegevust või rikuks diskrimineerimiskeelu põhimõtet.

32 Teiseks peab kostja juhul, kui ta kasutab patendi teavet juba enne seda, kui hageja on andnud sellisele pakkumusele nõustumuse, täitma kohustusi, mis tulenevad sõlmitavast litsentsilepingust seoses patendi kasutamisega, see tähendab ta peab pidama arvet toimunud kasutamise kohta ja tasuma vastavad summad.

33 Seoses asjaoluga, et ZTE lepingupakkumusi ei saa pidada „tingimusetuteks", sest need piirdusid vaid toodetega, millest patendi rikkumine johtus, ning asjaoluga, et ZTE ei olnud maksnud Huawei Technologies'ele tema enda poolt arvutatud litsentsitasu ega andnud viimasele toimunud kasutamisest ammendavalt aru, märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et ta peaks asuma seisukohale, et ZTE-l ei ole võimalik tulemuslikult tugineda litsentsi andmise kohustuslikkusele, ja seega rahuldama Huawei Technologies'e esitatud rikkumise lõpetamise nõude.

34 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib siiski, et 21. detsembri 2012. aasta pressiteates nr IP/12/1448 ja pressiteates nr MEMO/12/1021, mis puudutas Samsungile saadetud vastuväiteteatist ja seondus mobiilside valdkonna patendi rikkumise suhtes selle aktsiaseltsi poolt esitatud hagidega, näib Euroopa Komisjon olevat seisukohal, et rikkumise lõpetamise nõude esitamine on ELTL artikli 102 seisukohalt õigusvastane, kui nõue puudutab SEP-d, asjaomase SEP omanik on teatanud standardiorganisatsioonile oma valmisolekust anda litsentse FRAND-tingimustel ja patendiõiguste rikkuja ise on valmis niisuguse litsentsi üle läbirääkimisi pidama. Sellisel juhul oleks tähtsusetu asjaolu, et asjaomased pooled ei jõua kokkuleppele litsentsilepingu teatavate tingimuste sisus ega eelkõige makstava litsentsitasu suuruses.

35 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et kui ta peaks kohaldama ainult neid kriteeriume, siis peaks ta jätma Huawei Technologies'e rikkumise lõpetamise nõude rahuldamata kui kuritarvitava ELTL artikli 102 tähenduses, kuivõrd on tuvastatud, et põhikohtuasja pooled olid valmis läbirääkimisi pidama.

36 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on arvamusel, et põhikohtuasjas ei tohiks turgu valitseva seisundi kuritarvitamise tuvastamiseks piisata sellest, et patendiõiguste rikkuja oli valmis läbirääkimisi pidama ja patendi EP 2 090 050 B 1 omanik oli valmis kolmandatele isikutele litsentse andma.

37 SEP omaniku käitumise kuritarvitava laadi hindamisel tuleks selle kohtu arvates tagada kohane ja õiglane tasakaal poolte kõigi õiguspäraste huvide vahel, kusjuures tuleb tunnustada poolte samaväärset läbirääkimiste jõudu.

38 Selles osas on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et ei SEP omaniku ega patendiõiguste rikkuja positsioon ei tohi võimaldada neil saavutada vastavalt kas ülemäära suurt (*hold-up*-olukord) või ülemäära väikest litsentsitasu (*reverse hold-up*-olukord). Seetõttu, kuid ka teatava toote litsentsiomanike ja vastavate patendiõiguste rikkujate võrdse kohtlemisega seonduvatel kaalutlustel peab SEP omanikul olema võimalik esitada rikkumise lõpetamise nõue. Nimelt ei saa õigusnormides ette nähtud õiguse teostamine kujutada endast iseenesest turgu valitseva seisundi kuritarvitamist, mille olemasolu tuvastamiseks on vaja, et oleksid täidetud ka muud tingimused. Seega ei ole mõeldav pidada sellise kuritarvituse olemasolu tingimuseks patendiõiguste rikkuja „valmisolekut pidada läbirääkimisi", sest see võib anda alust mitmesuguseks tõlgendamiseks ning tagaks patendiõiguste rikkujale liiga ulatusliku tegutsemisruumi. Igal juhul, kui selline tingimus peaks loetama asjakohaseks, tuleks seada teatavad kvalitatiivsed ja ajalised nõuded eesmärgiga tagada litsentsitaotleja ausus. Nii tuleks nõuda „tingimusetu" litsentsitaotluse esitamist enne asjaomase patendi kasutamist; lisaks peaks see taotlus olema täpne ja vastuvõetav ning käsitlema kõiki litsentsilepingus tavaliselt reguleeritud aspekte. Seoses konkreetsemalt selliste ettevõtjate esitatud litsentsitaotlustega, kes on SEP kasutavad tooted juba turule viinud: need ettevõtjad peavad olema viivitamata täitnud kohustuse anda asjaomase SEP kasutamise kohta aru ning maksta vastavat litsentsitasu. Pealegi on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et patendiõiguste rikkujal peab olema võimalik esitada esialgu tagatis, et mitte maksta otse litsentsitasu asjaomase SEP omanikule. Samuti tuleb näha ette võimalus, et litsentsitaotleja jätab patendi omaniku hooleks määrata õiglaselt kindlaks litsentsitasu.

39 Neil asjaoludel otsustas Landgericht Düsseldorf menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [SEP-i] omanik, kes on teatanud standardiorganisatsioonile oma valmisolekust anda litsents igale kolmandale isikule [FRAND-]tingimustel, kuritarvitab oma turgu valitsevat seisundit, kui ta esitab patendiõiguste rikkuja vastu hagi õigusvastase kasutamise lõpetamise ja edasisest rikkumisest hoidumise nõudes, kuigi patendiõiguste rikkuja on teatanud oma valmisolekust alustada sellise litsentsi üle läbirääkimisi,

võ

tuleb turgu valitseva seisundi kuritarvitamist eeldada alles siis, kui patendiõiguste rikkuja on esitanud [patendi]omanikule litsentsilepingu sõlmimiseks vastuvõetava tingimusteta pakkumuse, mida patendiomanik ei või tagasi lükata, ilma et ta takistaks sellega ebaõiglaselt patendiõiguste rikkuja tegevust või rikuks diskrimineerimiskeelu põhimõtet, ja patendiõiguste rikkuja täidab litsentsi andmise eelsel ajal patendi kasutamisest tulenevad lepingulised kohustused?

2. Kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist tuleb eeldada juba siis, kui patendiõiguste rikkuja on valmis alustama läbirääkimisi:

Kas ELTL artikkel 102 esitab valmisolekule alustada läbirääkimisi kvalitatiivseid ja/või ajalisi erinõudeid? Kas sellist valmisolekut saab eeldada eeskätt juba siis, kui patendiõiguste rikkuja on vaid üldsõnaliselt (suuliselt) teatanud, et ta on valmis alustama läbirääkimisi, või peab patendiõiguste rikkuja olema läbirääkimisi juba alustanud ja andnud näiteks teada, millistel konkreetsetel tingimustel ta on valmis litsentsilepingut sõlmima?

3. Kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamise eelduseks on vastuvõetava tingimusteta pakkumuse esitamine litsentsilepingu sõlmimiseks:

Kas ELTL artikkel 102 esitab kõnealusele pakkumusele kvalitatiivseid ja/või ajalisi erinõudeid? Kas pakkumus peab sisaldama kõiki klausleid, mis kõnealuses tehnilises valdkonnas sõlmitavates litsentsilepingutes harilikult sisalduvad? Kas pakkumuse esitamise tingimuseks võib eelkõige seada selle, et [SEP-i] tegelikult kasutatakse ja/või et patent on osutunud kehtivaks?

4. Kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamise eelduseks on antavast litsentsist tulenevate kohustuste täitmine patendiõiguste rikkuja poolt:

Kas ELTL artikkel 102 seab sellisele täitmisele erinõudeid? Kas patendiõiguste rikkuja on eeskätt kohustatud andma patendi kasutamise kohta aru ja/või maksma litsentsitasu? Kas litsentsitasu maksmise kohustust võib vajaduse korral täita ka tagatise andmise teel?

5. Kas tingimused, mille korral tuleb eeldada, et [SEP] omanik on turgu valitsevat seisundit kuritarvitanud, kehtivad ka patendiõiguste rikkumisest tulenevate muude nõuete esitamisel hagi korras (raamatupidamisandmete esitamine, toodete tagasivõtmine, kahjuhüvitis)?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

40 Esiteks tuleb märkida, et käesolev eelotsusetaotlus esitati patendiõiguste rikkumise tõttu algatatud kohtuvaidluse raames, mille poolteks on kaks telekommunikatsioonisektori ettevõtjat, kes on ETSI kehtestatud standardi „Long Term Evolution” (mis hõlmab üle 4700 SEP) rakendamiseks olulise mitme patendi omanikud, mille kohta need ettevõtjad kohustusid andma kolmandatele isikutele litsentse FRAND-tingimustel.

41 Selle kohtuvaidluse raames on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlusi seoses sellega, kas ta peab kvalifitseerima patendiõiguste rikkumise hagi, mille SEP-omanik – käesoleval juhul Huawei Technologies – esitas selle SEP väidetava rikkuja ZTE vastu, kes omakorda taotles litsentsilepingu sõlmimist, „turgu valitseva seisundi kuritarvitamiseks" ELTL artikli 102 tähenduses ja jätma seega rahuldamata nimetatud hagi, millega nõutakse rikkumise lõpetamist, raamatupidamisandmete esitamist, asjaomase kauba tagasivõtmist ja kahjuhüvitist.

42 Eelotsusetaotluse esitanud kohtule vastamiseks ja SEP omaniku poolt patendiõiguste rikkuja vastu, kellega ei jõutud litsentsi andmist puudutavas kokkuleppele, esitatud patendiõiguste rikkumise hagile hinnangu andmiseks tuleb kaaluda ühelt poolt vaba konkurentsi tagamise vajadust, mille huvides esmane õigus ja ELTL artikkel 102 keelavad turgu valitseva seisundi kuritarvitamise, ja teiselt poolt vajadust tagada patendiomaniku intellektuaalomandi õiguste kaitse ja tema õigus tõhusale kohtulikule kaitsele, mis on ette nähtud harta artikli 17 lõikes 2 ja artiklis 47.

43 Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib oma eelotsusetaotluses, ei ole põhikohtuasja pooled vaidlustanud turgu valitseva seisundi olemasolu. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimused käsitlevad ainuüksi kuritarvituse olemasolu, mistõttu tuleb analüüsida ainult seda küsimust.

Esimene kuni neljas küsimus ning viies küsimus osas, milles viimane käsitleb kohtule esitatud kauba tagasivõtmise nõuet

44 Esimese kuni neljanda küsimuse ning viienda küsimusega osas, milles see käsitleb kohtule esitatud kauba tagasivõtmise nõuet – neid küsimusi tuleb analüüsida koos –, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada saada, millistel asjaoludel tuleb asuda seisukohale, et ELTL artikliga 102 vastuolus oleva „kuritarvitusega" on tegemist juhul, kui turgu valitseva seisundiga ettevõtja, kes on sellise SEP omanik, mille kohta ta on standardiorganisatsiooni ees võtnud kohustuse anda kolmandatele isikutele litsentse FRAND-tingimustel, esitab patendiõiguste rikkumise hagi, milles nõuab selle SEP rikkumise lõpetamist või sellise kauba tagasivõtmist, mille tootmiseks SEP-d kasutati.

45 Sissejuhatuseks tuleb meenutada, et turgu valitseva seisundi kuritarvitamise mõiste ELTL artikli 102 tähenduses on objektiivne mõiste, mis viitab turgu valitseva seisundiga ettevõtja tegevusele, mis takistab turul, kus just kõnealuse ettevõtja tegutsemise tulemusel on konkurents juba nõrgenenud, veel alles oleva konkurentsi säilitamist või tõhustamist, ja seda vahendite abil, mis erinevad vahenditest, mida kasutatakse kaupade või teenuste tavapärases konkurentsis, mis rajaneb ettevõtjate sooritustel (kohtuotsused Hoffmann-La Roche *vs*. komisjon, 85/76, EU:C:1979:36, punkt 91; AKZO *vs*. komisjon, C-62/86, EU:C:1991:286, punkt 69, ning Tomra Systems jt *vs*. komisjon, C-549/10 P, EU:C:2012:221, punkt 17).

46 Selles osas tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et intellektuaalomandiõigusega seotud ainuõiguse – milleks põhikohtuasjas on õigus esitada patendiõiguste rikkumise hagi – teostamine on üks intellektuaalomandi õiguse valdaja eesõigustest, nii et sellise õiguse teostamine ei saa isegi juhul, kui seda teeb turgu valitseva seisundiga ettevõtja, kujutada endast iseenesest selle kuritarvitamist (vt selle kohta kohtuotsused Volvo, 238/87, EU:C:1988:477, punkt 8; RTE ja ITP *vs*. komisjon, C-241/91 P ja C-242/91 P, EU:C:1995:98, punkt 49, ning IMS Health, C-418/01, EU:C:2004:257, punkt 34).

47 Samas tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast ka see, et intellektuaalomandiõigusega seotud ainuõiguse teostamine vastava omaja poolt võib erandjuhtudel tähendada kuritarvitust ELTL artikli 102 tähenduses (vt selle kohta kohtuotsused Volvo, 238/87, EU:C:1988:477, punkt 9; RTE ja ITP *vs*. komisjon, C-241/91 P ja C-242/91 P, EU:C:1995:98, punkt 50, ning IMS Health, C-418/01, EU:C:2004:257, punkt 35).

48 Sellegipoolest, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 70, tuleb rõhutada, et põhikohtuasjal on erijooni, mis eristavad seda käesoleva kohtuotsuse punktides 46 ja 47 viidatud kohtupraktika aluseks olnud kohtuasjadest.

49 Käesolevat kohtuasja iseloomustab esiteks asjaolu – millele viitas eelotsusetaotluse esitanud kohus –, et kõnealune patent on oluline standardiorganisatsiooni kehtestatud standardi rakendamiseks, mistõttu seda on sunnitud kasutama kõik konkurendid, kes kavatsevad toota tooteid, mis vastavad standardile, millega patent seondub.

50 See iseloomulik tunnus eristab SEP-d patentidest, mis ei ole standardi rakendamiseks olulised ja mille puhul on kolmandatel isikutel tavaliselt võimalik toota konkureerivaid tooteid asjaomasest patendist kõrvale kaldudes, ilma et seejuures langeks ära mõni kõnealuse toote põhifunktsioon.

51 Teiseks on põhikohtuasi eripärane seetõttu, et asjaomasele patendile anti SEP staatus ainult seetõttu, et selle omanik võttis asjaomase standardiorganisatsiooni ees tühistamatu kohustuse anda litsentse FRAND-tingimustel, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktidest 15–17 ja 22.

52 Ehkki kõnesoleva olulise patendi omanikul on õigus esitada rikkumise lõpetamise või kauba tagasivõtmise nõue, tingib asjaolu, et patendile on antud SEP-staatus, selle, et SEP omanik võib välistada konkurentide toodetud selliste toodete turule viimise või jätkuvalt turustamise ja jätta seega endale nende toodete tootmise ainuõiguse.

53 Neil asjaoludel ja arvestades seda, et FRAND-tingimustel litsentside andmise kohustuse võtmine tekitab kolmandates isikutes õiguspärase ootuse, et SEP omanik neile tõepoolest sellistel tingimustel litsentsi annab, võib SEP omaniku keeldumine nendel tingimustel litsentsi andmisest kujutada endast põhimõtteliselt kuritarvitamist ELTL artikli 102 tähenduses.

54 Sellest tuleneb, et tekitatud õiguspäraste ootustega arvestades võib sellise keeldumise kuritarvitavale laadile põhimõtteliselt tugineda rikkumise lõpetamise või kauba tagasivõtmise nõuete vastu. Patendiomanik on ELTL artikli 102 alusel siiski kohustatud vaid andma litsentsi FRAND-tingimustel. Kuid põhikohtuasja pooled ei ole üksmeelel selles, mida käesoleval juhul FRAND-tingimused nõuavad.

55 Sellises olukorras ja selleks, et rikkumise lõpetamise või kauba tagasivõtmise nõuet ei peetaks kuritarvitavaks, peab SEP omanik järgima tingimusi, mille eesmärk on tagada õiglane tasakaal asjaomaste huvide vahel.

56 Sellega seoses tuleb nõuetekohaselt arvesse võtta kohtuasja õiguslike ja faktiliste asjaolude eripära (vt selle kohta kohtuotsus Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika).

57 Nii tuleb arvestada esiteks vajadust tagada intellektuaalomandi õiguste kaitse, mida taotletakse eeskätt direktiiviga 2004/48, mis harta artikli 17 lõiget 2 järgides näeb ette rea õiguskaitsevahendeid, mis on mõeldud intellektuaalomandi kõrge kaitsetaseme tagamiseks siseturul, ning teiseks tõhusat kohtulikku kaitset, mille tagab harta artikkel 47 ja mis koosneb eri elementidest, sealhulgas õigusest pöörduda kohtusse (vt selle kohta kohtuotsus Otis jt, C-199/11, EU:C:2012:684, punkt 48).

58 Intellektuaalomandi kõrge kaitsetaseme tagamise nõue tähendab, et nende omajat ei saa põhimõtteliselt jätta ilma õigusest kasutada selliseid õiguskaitsevahendeid, mis tagavad tema ainuõigustest tegelikult kinnipidamise, ja et nende kasutaja – kui ta ei ole nende omaja – peab põhimõtteliselt saama enne nende mis tahes moel kasutamist litsentsi.

59 Seega, ehkki SEP omaniku poolt standardiorganisatsiooni ees võetud tühistamatu kohustus anda litsentse FRAND-tingimustel ei muuda omanikule harta artikli 17 lõikega 2 ja artikliga 47 tagatud õigusi sisutühjaks, õigustab see siiski talle konkreetsetest nõuetest kinnipidamise kohustuse seadmist juhul, kui ta esitab väidetavate patendiõiguste rikkujate vastu rikkumise lõpetamise või kauba tagasivõtmise nõude.

60 Seega ei saa SEP omanik, kes leiab, et tema SEP-d on rikutud, ELTL artiklit 102 rikkumata esitada väidetava patendiõiguste rikkuja vastu rikkumise lõpetamise või kauba tagasivõtmise nõuet, ilma et ta oleks väidetavale patendiõiguste rikkujale sellest ette teatanud ja viimasega eelnevalt konsulteerinud, ja seda isegi siis, kui väidetav patendiõiguste rikkuja on kõnealust SEP-d juba kasutanud.

61 Nii peab asjaomase SEP omanik enne selliste nõuete esitamist esiteks teavitama väidetavat patendiõiguste rikkujat rikkumisest, mida ta talle süüks paneb, viidates asjaomasele SEP-le ning täpsustades, kuidas seda rikuti.

62 Nimelt, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 81, ei ole – arvestades SEP-de suurt arvu, mida hõlmab selline standard, nagu on kõne all põhikohtuasjas – sugugi mitte kindel, et neist ühe rikkuja on kindlasti teadlik, et ta kasutab sellise SEP teavet, mis on ühteaegu nii kehtiv kui ka standardi rakendamiseks oluline.

63 Teiseks on pärast seda, kui väidetav patendiõiguste rikkuja on väljendanud oma soovi sõlmida litsentsileping FRAND-tingimustel, SEP omanikul kohustus esitada sellele patendiõiguste rikkujale kirjalikult konkreetne litsentsipakkumus FRAND-tingimustel vastavalt standardiorganisatsiooni ees võetud kohustusele, märkides eeskätt ära litsentsitasu suuruse ja arvutamise meetodi.

64 Nimelt, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 86, võib olukorras, kus SEP omanik on võtnud standardiorganisatsiooni ees kohustuse anda litsentse FRAND-tingimustel, temalt sellise pakkumuse tegemist oodata. Lisaks sellele on SEP omanikul avaliku tüüplitsentsilepingu puudumisel ja teiste konkurentidega juba sõlmitud litsentsilepingute konfidentsiaalsuse korral väidetavast patendiõiguste rikkujast parem ülevaade asjast hindamaks, kas tema pakkumus järgib diskrimineerimise keelu nõuet.

65 Seevastu on väidetava patendiõiguste rikkuja ülesanne vastata sellisele pakkumusele hoolsalt, vastava valdkonna äritavasid järgides ja heauskselt; see tuleb välja selgitada objektiivsete asjaolude alusel ning selleks on eelkõige vajalik mis tahes venitustaktika puudumine.

66 Kui väidetav patendiõiguste rikkuja ei anna oma nõustumust talle esitatud pakkumusele, saab ta tugineda rikkumise lõpetamise või kauba tagasivõtmise nõude kuritarvitavale laadile ainult siis, kui esitab asjaomase SEP omanikule lühikese aja jooksul ja kirjalikult konkreetse vastupakkumuse, mis vastab FRAND-tingimustele.

67 Lisaks sellele, kui väidetav patendiõiguste rikkuja kasutab SEP teavet enne litsentsilepingu sõlmimist, peab ta kohe pärast oma vastupakkumuse tagasilükkamist seadma sobiva tagatise vastavalt selle valdkonna äritavadele, näiteks pangagarantii abil või vajalike summade hoiustamise teel. Tagatise suuruse arvutamisel tuleb arvestada eeskätt SEP toimunud kasutamist, mille kohta väidetav patendiõiguste rikkuja peab olema võimeline esitama arvestuse.

68 Pealegi, kui pärast väidetava patendiõiguste rikkuja vastupakkumust ei jõuta FRAND-tingimuste üksikasjus kokkuleppele, on pooltel võimalik nendevahelise kokkuleppe alusel taotleda, et litsentsitasu määraks kindlaks sõltumatu kolmas isik, kes peab vastava otsuse tegema lühikese aja jooksul.

69 Lõpetuseks, arvestades esiteks asjaolu, et niisugune standardiorganisatsioon nagu see, kes koostas põhikohtuasjas kõne all oleva standardi, ei kontrolli standardite kehtestamise menetluse raames patendi kehtivust ega olulisust selle standardi rakendamiseks, millega see on hõlmatud, ja teiseks

õigust tõhusale kohtulikule kaitsele, mille tagab harta artikkel 47, ei saa väidetavale patendiõiguste rikkujale ette heita, et ta vaidlustas litsentsi üle läbirääkimisi pidades ka vastavate patentide kehtivuse ja/või olulisuse selle standardi rakendamiseks, millega need on hõlmatud ja/või nende tegeliku kasutamise, ega ka seda, et ta sellise vaidlustamise võimaluse endale tulevikuks jätab.

70 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida, kas nimetatud kriteeriumid on käesoleval juhul täidetud, sest vastavalt juhtumi asjaoludele on need põhikohtuvaidluse lahendamise seisukohast olulised.

71 Kõigist eespool toodud kaalutlustest tuleneb, et esimesele kuni neljandale küsimusele ning viiendale küsimusele osas, milles see käsitleb kohtule esitatud kauba tagasivõtmise nõuet, tuleb vastata, et ELTL artiklit 102 tuleb tõlgendada nii, et SEP omanik, kes on võtnud standardiorganisatsiooni ees tühistamatu kohustuse anda kolmandatele isikutele litsentse FRAND-tingimustel, ei kuritarvita oma turgu valitsevat seisundit selle artikli tähenduses, kui ta esitab patendiõiguste rikkumise hagi, milles nõuab oma patendiõiguste rikkumise lõpetamist või sellise kauba tagasivõtmist, mille tootmiseks seda patenti kasutati, kui on täidetud järgmised tingimused:

— SEP omanik on enne selliste nõuete esitamist esiteks teavitanud väidetavat patendiõiguste rikkujat rikkumisest, mida ta talle süüks paneb, viidates asjaomasele patendile ning täpsustades, kuidas seda rikuti, ja teiseks on pärast seda, kui väidetav patendiõiguste rikkuja on väljendanud oma soovi sõlmida litsentsileping FRAND-tingimustel, esitanud sellele patendiõiguste rikkujale kirjalikult konkreetse litsentsipakkumuse neil tingimustel, märkides eeskätt ära litsentsitasu suuruse ja arvutamise meetodi, ja

— patendiõiguste rikkuja, kes jätkab asjaomase patendi kasutamist, ei vasta sellisele pakkumusele hoolsalt, vastava valdkonna äritavasid järgides ja heauskselt, mis tuleb välja selgitada objektiivsete asjaolude alusel ning selleks on eelkõige vajalik mis tahes venitustaktika puudumine.

Viies küsimus osas, milles see käsitleb kohtule esitatud raamatupidamisandmete esitamise ja kahju hüvitamise nõuet

72 Oma viienda küsimusega osas, milles see käsitleb kohtule esitatud raamatupidamisandmete esitamise ja kahju hüvitamise nõuet, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada saada, kas ELTL artiklit 102 tuleb tõlgendada nii, et see keelab turgu valitseva seisundiga ettevõtjal, kes on sellise SEP omanik, mille kohta ta on standardiorganisatsiooni ees võtnud kohustuse anda litsentse FRAND-tingimustel, esitada oma SEP väidetava rikkuja vastu patendiõiguste rikkumise hagi, milles nõuab SEP toimunud kasutamise kohta raamatupidamisandmete esitamist või kasutamisega tekitatud kahju hüvitamist.

73 Nagu tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktidest 52 ja 53, võib SEP omaniku poolne oma intellektuaalomandi õiguste teostamine rikkumise lõpetamise või kauba tagasivõtmise nõude esitamise kaudu kujutada endast niisugustel asjaoludel, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kuritarvitust, sest sellised nõuded välistavad konkurentide toodetud asjaomasele standardile vastavate toodete turule viimise või jätkuvalt turustamise.

74 Kuid eelotsusetaotluse esitanud kohtu kirjelduse kohaselt ei ole SEP omaniku poolt patendiõiguste rikkumise hagidel, mille ese on kas raamatupidamisandmete esitamine selle SEP toimunud kasutamise kohta või kasutamisega tekitatud kahju hüvitamine, otseseid tagajärgi konkurentide toodetud asjaomasele standardile vastavate toodete turule viimisele või jätkuvalt turustamisele.

75 Seetõttu ei saa sellistel asjaoludel, nagu on kõne all põhikohtuasjas, neid nõudeid käsitada kuritarvitusena ELTL artikli 102 tähenduses.

76 Esitatud kaalutlusi arvestades tuleb viiendale küsimusele osas, milles see käsitleb kohtule esitatud raamatupidamisandmete esitamise ja kahju hüvitamise nõuet, vastata, et ELTL artiklit 102 tuleb tõlgendada nii, et see ei keela sellistel asjaoludel, nagu on kõne all põhikohtuasjas, turgu valitseva seisundiga ettevõtjal, kes on sellise SEP omanik, mille kohta ta on standardiorganisatsiooni ees võtnud kohustuse anda litsentse FRAND tingimustel, esitada oma SEP väidetava rikkuja vastu patendiõiguste rikkumise hagi, milles nõuab SEP toimunud kasutamise kohta raamatupidamisandmete esitamist või kasutamisega tekitatud kahju hüvitamist.

Kohtukulud

77 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

1. **ELTL artiklit 102 tuleb tõlgendada nii, et standardiorganisatsiooni kehtestatud standardi rakendamiseks olulise patendi omanik, kes on võtnud selle organisatsiooni ees tühistamatu kohustuse anda kolmandatele isikutele litsentse õiglastel, mõistlikel ja mittediskrimineerivatel ehk nn FRAND- (*fair, reasonable and non-discriminatory*) tingimustel, ei kuritarvita oma turgu valitsevat seisundit selle artikli tähenduses, kui ta esitab patendiõiguste rikkumise hagi, milles nõuab oma patendiõiguste rikkumise lõpetamist või sellise kauba tagasivõtmist, mille tootmiseks seda patenti kasutati, kui on täidetud järgmised tingimused:**

   — **standardiorganisatsiooni kehtestatud standardi rakendamiseks olulise patendi omanik on enne selliste nõuete esitamist esiteks teavitanud väidetavat patendiõiguste rikkujat rikkumisest, mida ta talle süüks paneb, viidates asjaomasele patendile ning täpsustades, kuidas seda rikuti, ja teiseks on pärast seda, kui väidetav patendiõiguste rikkuja on väljendanud oma soovi sõlmida litsentsileping FRAND-tingimustel, esitanud sellele patendiõiguste rikkujale kirjalikult konkreetse litsentsipakkumuse neil tingimustel, märkides eeskätt ära litsentsitasu suuruse ja arvutamise meetodi, ja**

   — **patendiõiguste rikkuja, kes jätkab asjaomase patendi kasutamist, ei vasta sellisele pakkumusele hoolsalt, vastava valdkonna äritavasid järgides ja heauskselt, mis tuleb välja selgitada objektiivsete asjaolude alusel ning selleks on eelkõige vajalik mis tahes venitustaktika puudumine.**

2. **ELTL artiklit 102 tuleb tõlgendada nii, et see ei keela sellistel asjaoludel, nagu on kõne all põhikohtuasjas, turgu valitseva seisundiga ettevõtjal, kes on standardiorganisatsiooni kehtestatud standardi rakendamiseks olulise patendi omanik, mille kohta ta on selle organisatsiooni ees võtnud kohustuse anda litsentse FRAND-tingimustel, esitada oma patendiõiguste väidetava rikkuja vastu patendiõiguste rikkumise hagi, milles nõuab patendi toimunud kasutamise kohta raamatupidamisandmete esitamist või kasutamisega tekitatud kahju hüvitamist.**

Allkirjad